Uluslararası Pegem Eğitim Kongresi'nde (IPCEDU-2020) 654 adet bildiri sunulmuş, IPCEDU -E kitabında yer alabilmek için bu bildirilerden 105'i için başvuru yapılmıştır. Bu başvurular hakemler ve alan editörleri tarafından incelenmiş ve 50'si nin kitap bölümü olarak yayımlanmasına karar verilmiştir.

Kitaba ait DOI numarası künye kısmında verilmiştir. Değerli araştırmacıların bu DOI numaralarını kullanarak kaynakçalarını kolaylıkla oluşturabilmelerine olanak sağlanmıştır.

fotokopi ve korsana ortak olma!
fotokopi kitabı öldürür

yayınlarımıza ilişkin
eleştiri ve önerileriniz için;
pegem@pegem.net

PEGEM.NET
internet'teki kitapçınız...

ISBN/BARKOD: 978-625-7228-61-9

2020 IPCEDU E-KİTAP WWW.IPCEDU.ORG

2020 IPCEDU

E-KİTAP

WWW.IPCEDU.ORG

PEGEM AKADEMİ

2020 IPCEDU

E-KİTAP

WWW.IPCEDU.ORG

PEGEM AKADEMİ

IPCEDU 2020 E-Kitabı

e-ISBN 978-625-7228-61-9
DOI 10.14527/9786257228619

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2020, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere http://pegem.net adresinden ulaşılabilmektedir.

1. Baskı: Aralık 2020, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türlüdür
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler - Ankara
(0312 341 36 67)

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 25931

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Erken Çocukluk Döneminde Dil Gelişiminin Bakım Veren Kişiler Açısından İncelenmesi
Şerife Nur Karaçelik
Özkan Sapsağlam

Ortaokul Öğrencilerinin Matematik Dersine Yönelik Bağlılığı ve Kaygısının Başarıları ile İlişkisi
Muharrem Gemcioğlu
Aziz İlhan
Serdal Poçan

Lise Öğretmenlerinin Kalıp Yargılarına Dayalı Klişe Söylemlerinin Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi
Yusuf Sözer

Examination Of PISA 2018 Reading Literacy Scores in Terms Of Socio-Cultural Dynamics: A Multi-Level Analysis
Hasan Yücel Ertem

Ortaokul Matematik Öğretmen Adaylarının Yüksek Bilişsel İstem İçeren Görevler Oluşturma ve Bu Görevleri Uygulamaya İlişkin Bilgi ve Becerilerinin Bir Öğretmen Eğitimi Programı Bağlamında İncelenmesi
Nadide Yılmaz

Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Matematik Öğretiminde Şarkılar İle Desteklenmiş Sınıf İçi Uygulamalara Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi
Nihal Demir
Elif Ertem Akbaş

Medya Okuryazarlığı Ders Kitabı Etkinliklerinin Medya Okuryazarlığı Öğretim Programı Kazanımlarına ve Değerlerine Göre İncelenmesi
Şule Çeviker Ay
Muhammet Tunca

İkinci Dil Edinimindeki İlkokul Öğrencileri: Stephen Krashen'in Monitör Hipotezi Perspektifinden Kuramsal Bir Değerlendirme
Yusuf KIZILTAŞ

Designing Societies Through Education: Utopia By Thomas More and A Brave New World By Aldous Huxley
Ecevit Bekler

Türkiye'de Yaşayan İki Dilli Öğrenciler Bağlamında İkinci Dil Edinimi ile İlgili Temel Yaklaşımların Değerlendirilmesi
Yusuf KIZILTAŞ

ALGILANAN İÇSEL STATÜ ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇEYE UYARLANMASI
(Gül KURUM, Özge ERDEMLİ, Tuğba Güner DEMİR)
Algılanan İçsel Statü Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması 423

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE DİL GELİŞİMİNİN BAKIM VEREN KİŞİLER AÇISINDAN İNCELENMESİ
(Şerife Nur KARAÇELİK, Özkan SAPSAĞLAM)
Erken Çocukluk Döneminde Dil Gelişiminin Bakım Veren Kişiler Açısından İncelenmesi 439

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN MATEMATİK DERSİNE YÖNELİK BAĞLILIĞI VE KAYGISININ BAŞARILARI İLE İLİŞKİSİ
(Muharrem GEMCİOĞLU, Aziz İLHAN, Serdal POÇAN)
Ortaokul Öğrencilerinin Matematik Dersine Yönelik Bağlılığı ve Kaygısının Başarıları ile İlişkisi..... 451

LİSE ÖĞRETMENLERİNİN KALIP YARGILARINA DAYALI KLİŞE SÖYLEMLERİNİN ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ
(Yusuf SÖZER)
Lise Öğretmenlerinin Kalıp Yargılarına Dayalı Klişe Söylemlerinin Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi 467

EXAMINATION OF PISA 2018 READING LITERACY SCORES IN TERMS OF SOCIO-CULTURAL DYNAMICS: A MULTI-LEVEL ANALYSIS
(Hasan Yücel ERTEM)
Examination of PISA 2018 Reading Literacy Scores in terms of Socio-Cultural Dynamics: A Multi-Level Analysis..... 479

ORTAOKUL MATEMATİK ÖĞRETMEN ADAYLARININ YÜKSEK BİLİŞSEL İSTEM İÇEREN GÖREVLER OLUŞTURMA VE BU GÖREVLERİ UYGULAMAYA İLİŞKİN BİLGİ VE BECERİLERİNİN BİR ÖĞRETMEN EĞİTİMİ PROGRAMI BAĞLAMINDA İNCELENMESİ
(Nadide YILMAZ)
Ortaokul Matematik Öğretmen Adaylarının Yüksek Bilişsel İstem İçeren Görevler Oluşturma ve Bu Görevleri Uygulamaya İlişkin Bilgi ve Becerilerinin Bir Öğretmen Eğitimi Programı Bağlamında İncelenmesi 487

ALTINCI SINIF ÖĞRENCİLERİNİN MATEMATİK ÖĞRETİMİNDE ŞARKILAR İLE DESTEKLENMİŞ SINIF İÇİ UYGULAMALARA YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ
(Nihal DEMİR, Elif Ertem AKBAŞ)
Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Matematik Öğretiminde Şarkılar İle Desteklenmiş Sınıf İçi Uygulamalara Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi 509

MEDYA OKURYAZARLIĞI DERS KİTABI ETKİNLİKLERİNİN MEDYA OKURYAZARLIĞI ÖĞRETİM PROGRAMI KAZANIMLARINA VE DEĞERLERİNE GÖRE İNCELENMESİ
(Şule ÇEVİKER AY, Muhammet TUNCA)
Medya Okuryazarlığı Ders Kitabı Etkinliklerinin Medya Okuryazarlığı Öğretim Programı Kazanımlarına ve Değerlerine Göre İncelenmesi 521

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE DİL GELİŞİMİNİN BAKIM VEREN KİŞİLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Şerife Nur KARAÇELİK, Gazi Üniversitesi, Türkiye
karaceliknur@gmail.com
Özkan SAPSAĞLAM, Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkiye
ozkaanim@gmail.com

Şerife Nur KARAÇELİK
ORCID No: 0000-0002-7235-0582

Öz

Erken çocukluk dönemi; bilişsel, dil, fiziksel, motor, sosyal-duygusal, cinsel ve ahlaki gelişim alanlarında önemli değişikliklerin görüldüğü kritik bir süreçtir. Gelişim, kalıtımsal özellikler, bireysel farklılıklar, sosyoekonomik durum, sağlık ve bakım veren kişiler gibi pek çok farklı faktörden etkilenmektedir. Bu araştırmanın amacı erken çocukluk dönemi çocuklarının dil gelişimlerinin bakım veren kişiler açısından incelenmesidir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması deseninde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, İstanbul'da bulunan özel ve resmi okul öncesi eğitim kurumlarında 2019-2020 eğitim-öğretim yılı güz döneminde eğitim gören 36-42 aylık 11 çocuk oluşturmaktadır. Araştırma verileri, araştırmacı tarafından çocukların doğal sınıf ortamlarında 30 dakikalık gözlemler yapılarak toplanmıştır. Araştırmacı gözleme dâhil olmadan çocukları gözlemleyerek çocukların her söylediği kelimeyi not almıştır. Verilerin analizinde, betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, ebeveynleri ve ücretli bakıcı ile büyüyen çocukların temel dil bileşenlerindeki yeterliliklerinin büyük ebeveynleri ile büyüyen çocuklara göre daha gelişmiş olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Erken çocukluk dönemi, Dil gelişimi, Bakım veren kişiler.

Abstract

Early childhood is a critical period in which significant changes are observed in cognitive, language, motor, social-emotional, gender, and moral development. Development is affected by many different factors such as genetics, individual differences, socioeconomic status, health, and caregivers. The aim of this study is to examine children's language development in early childhood in terms of caregivers. The qualitative research method was used in the research. The research was carried out in the case study design, which is one of the qualitative research designs. The study group of the research consists of 11 children of 36-42 months studying in private and public preschool education institutions in Istanbul in the fall semester of the 2019-2020 academic year. The research data were collected by the researcher by making 30-minute observations in the natural classroom environments of the children. The researcher observed the children without participating and noted every word the children said. The descriptive analysis method was used in analyzing the data. As a result of the research, it has been found that the children who grow up with their parents and paid caregivers have more advanced competence in the basic language components than the children who grow up with their grandparents.

Keywords: Early childhood, Language development, Caregivers.

Giriş

Bireyler yaşamları boyunca çeşitli gelişim dönemlerinden geçer. Bu dönemlerden sıfır ile sekiz yaş arasındaki dönem erken çocukluk olarak tanımlanmaktadır (Bredekamp, 2014). Bu dönemde çocuklar hızla gelişir ve bu dönemde meydana gelen değişikliklere erken çocukluk gelişimi denir. Çocukların bu dönemdeki deneyimleri, gelişimlerinde hem olumlu hem de olumsuz yönde önemli bir etkiye sahiptir (McDevitt & Ormrod, 2010). Günümüzde yaygın olarak kabul edilen görüş, bu dönemin bilişsel, dil, sosyal-duygusal, fiziksel vb. gelişim alanları üzerinde önemli bir etkisi olduğunu savunmaktadır. Bu dönemde çocuğun gelişimi sağlık, genetik özellikler, bireysel farklılıklar, sosyoekonomik durum, uyaran varlığı veya yoksunluğu, bakım veren kişilerin niteliği gibi pek çok faktörden etkilenmektedir (Berk, 2012).

Erken çocukluk dönemi, bilişsel, dil, fiziksel, sosyal ve duygusal gelişimin en hızlı olduğu dönemdir. Erken çocukluk yılları olarak nitelendirilen bu dönemde beyin ve dil gelişiminin büyük kısmı tamamlanmaktadır (National Scientific Council on the Developing Child, 2004). Dil edinimi ve beyin gelişimi üzerine yapılan araştırmalar, erken çocukluk döneminin dil gelişimi ve bilişsel gelişim için önemli olduğunu göstermektedir. Bu

dönem, çocukların dil ve akademik becerilerinin gelişimi için kritik bir dönem olarak görülmektedir (Burchinal, Peisner-Feinberg, Pianta & Howes, 2002; Campbell, Pungello, Miller-Johnson, Burchinal & Ramey, 2001).

Bloom ve Lahey (1978) dili üç ana bileşen altında inceler. Bu ana bileşenler biçim, içerik ve kullanım bileşenleridir. Biçim bileşeni dilin morfoloji (biçim bilgisi), fonoloji (ses bilgisi) ve sentaks (söz dizimi) bilgilerini içerir. İçerik bileşeni dilin semantik (anlam bilgisi), kullanım bileşeni de dilin pragmatik (kullanım bilgisi) bilgilerini içerir. Dil; sesler, kelimeler, sözcük grupları ve cümlelerden oluşur. Tüm seviyelerde dil kurallara dayalıdır. Ses düzeyinde fonoloji, ses sisteminin kurallarına ve ses birleşimi kuralları ile ilgilidir. Kelime düzeyinde morfoloji, kelimelerin yapısını ve yapımını ifade eder. Morfolojik beceriler; bir kelimenin kelime kökleri, ön ekleri ve son ekleri (morfemler) gibi uygun yapısının anlaşılmasını ve kullanılmasını gerektirir. Çoğul bir formu belirtmek için –lAr kullanımı, fiil çekimlerinin zamana göre doğru kullanımı gelişmiş bir morfoloji becerisine sahip olduğunun göstergesidir. Fonoloji, dilin temel ses yapılarını araştırır. Her dilde aynı olan seslerin yanı sıra farklı sesler de bulunmaktadır. Çocuk, dilinin gelişiminde ilk olarak seslerle karşılaşır ve bu sesler üzerinde yeterlilik kazanır. Bu seslere fonem adı verilmektedir.

Sentaks, kelime öbekleri ve cümleler oluşturmak için kelime sırası ve kelime kombinasyonları kurallarını ifade eder. Gelişmiş sentaks becerileri, kelime öbeklerinde ve cümlelerde doğru kelime sırası ve organizasyonunun anlaşılmasını ve kullanılmasını ve ayrıca dil geliştikçe giderek daha karmaşık cümleler kullanma yeteneğini gerektirir. Koşul cümlesi kullanımı, pasif cümle kullanımı, bağlaç kullanımı, zamir kullanımı da gelişmiş sentaks becerilerine örnek olarak verilebilir. Semantik, genel olarak cümlelerin anlamı ile ilgilidir. Cümlelerin ve kelimelerin incelemesini anlam açısından yapmaktadır. İlgili kelimeleri bir arada kullanma, kavramın farkında olma, eylemi açıklama ve betimleme, sembolik düşünme, ilgili kelimelerin aynı kavram içerisinde kullanma semantik becerilere örnek olarak verilebilir. (Gleason & Ratner, 2017). Pragmatik bir cümle bağlamının anlama nasıl katkıda bulunduğunu inceleyen daha geniş bir alandır. Pragmatik, genellikle biçimsel kullanım bilgisi kurallarını, sosyal çıkarımı ve sosyal etkileşimi kapsayan "sosyal iletişim" kavramıyla ilişkilendirilir. Sosyal iletişim, etkili iletişim için önemli olan başka birinin bakış açısından düşünme, çıkarımda bulunma, yüz ifadelerini anlama gibi bir dizi beceriyle desteklenir (Adams, 2005; Paul, 2013).

Çocuklara bakım veren kişilerin çocukların üst düzey dil becerilerinin gelişimine etkisi büyüktür. Ayrıca, bakım veren kişiler dil ve okuma yazma becerilerini çocuklara aktarmada önemli bir rol oynar. (Constantine, 2004). Yapılan bir araştırmada, annenin çalışmasının çocuğun duygusal uyumu ve zihinsel gelişimi açısından olumsuz etki oluşturmadığını ve çocuk ile anne arasında yakın ilişki kurulmasında engelleyici bir faktör olmadığı ortaya konmuştur. Ancak annenin çalıştığı durumlarda annenin yerine geçen ve çocuğa bakım veren kişilerin niteliğinin önemli olduğu vurgulanmıştır (Murray, 1975). Bir başka araştırmada hassas ve duyarlı bakım veren kişilerin çocuğun gelişimini olumlu yönde etkilediğini ve çocuğun erken yaşlardaki dil uyarımının sonraki yıllarda dil işlevi için önemli olduğunu göstermektedir (NICHD Early Child Care Research Network, 2000). Erken yaşlarda çocukların çıkardığı seslere daha duyarlı olan annelerin çocukları, anneleri daha az duyarlı olan çocuklara göre ilk kelimelerini daha erken üretir ve elli kelimelik bir kelime dağarcığına daha erken ulaşırlar (Tamis-Lemonda, Bornstein, Kahana-Kalman, Baumwell & Cyphers 1998).

İlgili literatür incelendiğinde bakım veren kişilerin çocukların dil gelişimi üzerinde önemli bir etkisinin olduğu saptanmıştır. Bu nedenle, bu araştırmada erken çocukluk döneminde dil gelişiminin bakım veren kişiler açısından incelenmesi amaçlamaktadır. Araştırmada "Erken çocukluk döneminde dil gelişimi; çocukların ebeveynleri ile büyümelerine, büyük ebeveynleri ile büyümelerine veya ücretli bakıcı ile büyümelerine göre farklılaşmakta mıdır?" ve "Erken çocukluk döneminde bakım veren kişilerin çocukların dilin temel bileşenleri olan fonoloji, morfoloji, semantik, sentaks, pragmatik yeterlilikleri üzerinde etkisi var mıdır?" alt problemlere yanıt aranmıştır.

Yöntem

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada araştırma deseni olarak durum çalışması deseni seçilmiştir. Durum çalışması, araştırmacının zaman içerisinde sınırlandırılmış bir veya birkaç durumu derinlemesine incelediği, durumların ve duruma bağlı temaların tanımlandığı nitel bir araştırma yaklaşımıdır (Creswell, 2009).

Çalışma grubu

Bu araştırmanın çalışma gurubunu, İstanbul'da bulunan özel ve resmi okul öncesi eğitim kurumlarında 2019-2020 eğitim-öğretim yılı güz döneminde eğitim gören 36-42 aylık 11 çocuk oluşturmaktadır. Çalışma grubunun oluşturulmasında uygunluk ve gönüllülük durumları esas alınmıştır. Çocukları gözlemlemek için her birinin velisinden izin alınmıştır. Örneklem seçiminde kolay ulaşılabilir yöntem tercih edilmiştir. Çalışma grubunu ebeveyni ile büyüyen beş çocuk, büyük ebeveyni ile büyüyen iki çocuk ve ücretli bakıcı ile büyüyen dört çocuk oluşturmaktadır.

Araştırma verilerinin toplanması

Araştırmada veriler, nitel araştırma yönteminin bir veri toplama tekniği olarak bilinen gözlem tekniği ile toplanmıştır. Öncelikle çocukların ailelerinden izin almak için "Veli Onay Formu" oluşturulmuştur. Belirlenen okullara bu formlar dağıtılmıştır. Ardından çocuklarının araştırmaya katılmasına onay veren ailelerin çocukları doğal sınıf ortamlarında gözlemlenmiştir. Çocuklar gözlemlenirken dil gelişimleri, dilin temel bileşenleri olan "Fonoloji, morfoloji, semantik, sentaks ve pragmatik" açısından incelenmiştir. Araştırmacı gözleme dâhil olmadan çocukları gözlemleyerek çocukların her söylediği kelimeyi not almıştır. Her çocuk 30 dakika gözlemlenmiştir. Gerektiği durumlarda bu süre uzatılmıştır. Çalışma grubunu oluşturan çocuklardan ücretli bakıcı ile büyüyenler Ç1, Ç2, Ç3 ve Ç4, ebeveynleri ile büyüyenler Ç5, Ç6, Ç7, Ç8, Ç9, büyük ebeveynleri ile büyüyenler ise Ç10, Ç11, şeklinde kodlanmıştır.

Verilerin analizi

Verilerin çözümlenmesi için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz, verilerin daha önceden oluşturulan temalara göre sunulmasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Bu araştırmada temalar morfoloji, fonoloji, semantik, sentaks ve pragmatik yeterlilik alanları olarak belirlenmiştir.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde erken çocukluk döneminde dil gelişiminin üzerine bakım veren kişiler açısından incelenmesi ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. Bu doğrultuda çocukların dil gelişimi dilin temel bileşenleri olan "Morfoloji, Fonoloji, Semantik, Sentaks ve Pragmatik" olarak beş alan altında incelenmiştir.

Morfoloji (Biçim Bilgisi)

Çocukların morfolojik yeterlilikleri ve bu alanla ilgili kullandıkları kelimler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1.
Çocukların Morfolojik Yeterlilikleri

	Bağımlı Morfem Kullanımı	Bağımsız Morfem Kullanımı	Yapım Eki Kullanımı	Çekim Eki Kullanımı	Aşırı Kurallaştırma	Eksik Kurallaştırma
Ç1	çubuk-la	büyük	-	su-yu		yemek-i
Ç2	kalem-ler	paylaş	eğlence-li	arkadaş-ım	-	-
Ç3	anne-m-le	fare	sevim-li	aslan-ı	-	-
Ç4	baba-m	okul	-	iş-e	-	-
Ç5	ağaç-lar-ın	alerji	yangın-cı	araba-sı	yangın-cı	-
Ç6	yavru-su	bebek	bebek-lik	bura-da	-	-
Ç7	sandalye-ni	renk	-	kalem-i	-	-
Ç8	baba-m-ı	kalem	yay-gın	masa-ya	-	-
Ç9	makarna-yı	süt	-	boya-yo	-	-
Ç10	anahtar-ı	kuş	-	uzak-lar-a	-	-
Ç11	kalem-im	resim	-	su-yu	-	-

Tablo 1 incelendiğinde, her çocuğun bağımlı morfem, bağımsız morfem ve çekim eki kullandığı görülmektedir. Ücretli bakıcı ile büyüyen Ç2 ve Ç4, ebeveynleri ile büyüyen Ç5, Ç6 ve Ç7 yapım eki kullanmıştır. Büyük ebeveynleri ile büyüyen çocukların yapım eki kullandığı gözlemlenmemiştir. Ücretli bakıcı ile büyüyen Ç1 "yemek-i" dediği için eksik kurallaştırma gözlemlenmiştir. Ebeveyni ile büyüyen Ç5 ise yangın-cı diyerek aşırı kurallaştırma yapmıştır.

Fonoloji (Ses Bilgisi)

Çocukların fonolojik yeterlilikleri ve bu alanla ilgili olarak çıkarabildikleri sesler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2.
Çocukların Fonolojik Yeterlilikleri

	R sesini çıkarabilme	Z sesini çıkarabilme	Ç sesini çıkarabilme	Ş sesini çıkarabilme	G sesini çıkarabilme	K sesini çıkarabilme
Ç1			X	X		X
Ç2	X	X	X	X	X	X
Ç3		X	X	X	X	X
Ç4		X	X		X	X
Ç5			X	X	X	X
Ç6	X	X		X	X	X
Ç7						
Ç8	X	X		X	X	X
Ç9					X	X
Ç10					X	
Ç11	X				X	X

Tablo 2 incelendiğinde, ücretli bakıcı ve ebeveynleri ile büyüyen çocukların çoğu sesi çıkarabildiği gözlemlenirken, büyük ebeveynleri ile büyüyen çocukların "Z, Ç, R, K ve Ş" seslerini çıkaramadıkları gözlemlenmiştir. Çocukların çıkarmakta zorlandıkları seslere örnek olarak söyledikleri cümleler aşağıda yer almaktadır.

Ç1: Hemstıla yemeki *yer sonra da* ***dezerler*** *büyüyünce büyük okula* ***diderler****.*

Ç3: *''Küçük bi* ***faye*** *çok sevimli oluyo.''*

Ç5: *Ben* ***göydüm*** *ama ben* ***yüyüyken göymüştüm****. Çünkü sesten* ***kovkala****.*

Ç6: *Ona* ***surdan*** *su* ***isirmeliyis****.*

Ç8: *Böyle* ***sok*** *güzel olur yaygın yaygın.*

Ç9: Makavna vevelim*, süt* ***vevelim****.*

Ç10: ''Suyda *bi* ***örüncek gösüküyo****.* ***Sok usaklara*** *gitti.* ***Anahtayı neyden*** *buldun?* ***Tus*** *yemiyle besleyelim.*

Semantik (Anlam Bilgisi)

Çocukların semantik yeterlilikleri ve bu alanla ilgili becerileri Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3.

Çocukların Semantik Yeterlilikleri

	İlgili kelimeleri bir arada kullanma	Kavramın farkında olma	Eylemi açıklama ve betimleme	Sembolik düşünme	İlgili kelimelerin aynı kavram içerisinde kullanma	Semantik Yetkinlik
Ç1	X	X	X			X
Ç2	X	X	X	X	X	X
Ç3		X	X		X	X
Ç4	X	X		X	X	X
Ç5		X	X	X	X	
Ç6	X	X	X		X	X
Ç7		X			X	
Ç8	X	X	X	X		
Ç9						
Ç10		X			X	X
Ç11					X	

Tablo 3 incelendiğinde ebeveynleri ve ücretli bakıcı ile büyüyen çocukların sembolik düşünme, eylemi açıklama ve betimleme, ilgili kelimeleri bir arada kullanma gibi becerilerinin büyük ebeveyn ile büyüyen çocuklara göre daha gelişmiş olduğu görülmektedir.

Sentaks (Söz Dizimi)

Çocukların sentaks yeterlilikleri ve bu alanla ilgili becerileri Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4.
Çocukların Semantik Yeterlilikleri

	Sözcük dizimi	Devrik cümle kullanımı	Koşul cümlesi kullanımı	Pasif cümle kullanımı	Bağlaç kullanımı	Zamir kullanımı
Ç1	X		X			X
Ç2	X	X	X	X	X	X
Ç3	X		X	X		X
Ç4		X				X
Ç5	X		X		X	X
Ç6	X	X		X		X
Ç7	X					
Ç8	X		X	X	X	X
Ç9	X		X		X	X
Ç10	X	X				X
Ç11	X	X				

Tablo 4 incelendiğinde ebeveynleri ve ücretli bakıcı ile büyüyen çocukların büyük ebeveynleri ile büyüyen çocuklara göre bağlaç kullanımının, pasif cümle kullanımının ve koşul cümlesi kullanımının daha çok olduğu görülmektedir.

Bağlaç kullanımına örnek olarak çocukların söyledikleri cümleler aşağıda yer almaktadır.

Ç1: *Öretmenim ben de çubukla yapcam.* ***Ama*** *bana kalmadı*

Ç2: *Paylaşmak çok güzel bir şey* ***bu yüzden*** *arkadaşlarımla kalemlerimi paylaşıyorum.*

Ç5: *…****ama*** *alerji yapmışlar dokunduğum için* ***o yüsden*** *artık salyangoz alerjim var.*

Zamir kullanımına örnek olarak çocukların söyledikleri cümleler aşağıda yer almaktadır.

Ç3: *Belki bebeğinin yanına gitmek istiyo* ***onu*** *çok seviyomuş.*

Ç4: Bunu *da dolabın içine koyalım.*

Ç6: *Hemstır bi yaprakla beslenir.* ***Ona*** *su vermeliyiz*

Ç10: *Anahtayı neyden buldun?*

Koşul cümlesi kullanımına örnek olarak söylenen cümle aşağıda yer almaktadır.

Ç5: *Bütün yangıncılayın boyle arabası olması geyekiyo ki gelebilesin.*

Pragmatik (Kullanım Bilgisi)

Çocukların pragmatik yeterlilikleri ve bu alanla ilgili becerileri Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5.
Çocukların Pragmatik Yeterlilikleri

	Sırayla konuşma	Göz kontağı	Soru sorma	Konuyu devam ettirme	Jest ve mimiklerini kullanma	Kendiliğinde konuşma başlatma ve sürdürme
Ç1	X	X	X	X	X	X
Ç2	X	X	X	X	X	X
Ç3						
Ç4		X	X	X		X
Ç5		X		X	X	X
Ç6	X	X	X	X	X	
Ç7		X	X		X	
Ç8	X	X		X		X
Ç9	X					
Ç10			X			
Ç11			X		X	

Tablo 5 incelendiğinde pragmatik yeterlilik açısından ebeveynleri ve ücretli bakıcı ile büyüyen çocukların büyük ebeveynleri ile büyüyen çocuklara göre daha gelişmiş özellikler sergiledikleri görülmektedir. Soru sorma, konuyu devam ettirme, kendiliğinde konuşma başlatma ve sürdürme ile ilgili örnek olarak çocukların söyledikleri cümleler aşağıda yer almaktadır.

Ç2: *Öğretmenim bir şey söyleyebilir miyim? Paylaşmak çok güzel bir şey. Yanılmışım, aslında okul çok eğlenceli bir yermiş.*

Ç6: *Gördün mü Öykü? Sok yüksek ve büyük izler yapıyor bu bebek salyangos.*

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu bölüm, erken çocukluk döneminde dil gelişiminin bakım veren kişiler açısından incelenmesi amacıyla elde edilen bulgular üzerine odaklanılarak oluşturulmuştur. Sonuçlar alan yazındaki benzer çalışmaların sonuçlarıyla birlikte tartışılmıştır.

Çalışmanın birinci alt problemi doğrultusunda "Erken çocukluk dönemindeki çocukların dil gelişimi; ebeveynleri, büyük ebeveynleri veya ücretli bakıcı ile büyümelerine göre farklılaşmakta mıdır?" sorusuna cevap aranmıştır. Çalışmanın bulgularına göre, ebeveynleri ile büyüyen Ç5, Ç6, Ç7, Ç8, Ç9 ve ücretli bakıcı ile büyüyen Ç1, Ç2, Ç3 ve Ç4 çocukların dil gelişim alanlarında büyük ebeveynleri ile büyüyen Ç10, Ç11 çocuklara göre daha gelişmiş oldukları gözlemlenmiştir. Sylva ve arkadaşları (2011) tarafından yapılan araştırmanın bulguları ulaşılan bu sonuç ile kısmen benzerlik göstermektedir. İlgili araştırmaya göre büyük ebeveyn ve ücretli bakıcı tarafından bakılan çocukların dil gelişim puanları ebeveynleri tarafından bakımı sağlanan çocukların dil gelişim puanından daha düşüktür. Benzer bir şekilde Burchinal ve Clarke-Stewart (2007) tarafından yapılan araştırmada anneleri ile büyüyen çocukların, anneleri tam zamanlı çalışan çocuklara göre dil puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Loeb, Fuller, Kagan ve Carrol (2004) tarafından yapılan araştırmada ise büyük ebeveynler tarafından sağlanan evde bakımın, 15 ile 24 aylık çocuklar için merkez tabanlı programlara göre daha kaliteli olduğu belirlenmiştir. Ancak iki yaşından büyük çocuklar için merkez tabanlı programlar evde sağlanan bakımdan daha kaliteli bulunmuştur.

Çalışmanın ikinci alt problemi doğrultusunda "Erken çocukluk döneminde bakım veren kişilerin çocukların dilin temel bileşenleri olan fonolojik, morfolojik, semantik, sentaks ve pragmatik yeterlilikleri üzerinde etkisi var mıdır?" sorusuna cevap aranmıştır. Bu problem doğrultusunda ilk olarak morfolojik yeterliliğe göre çocuklar gözlemlendiğinde çekim eki, bağımlı morfem ve bağımsız morfem kullanımında belirgin bir fark olmadığı görülmüştür. Yapım eki kullanımında ise ücretli bakıcı ve ebeveynleri ile büyüyen çocukların bu alanda daha gelişmiş oldukları gözlemlenmiştir. Eksik ve aşırı kurallaştırmada ise iki örneğe rastlanmıştır. Bu da çocukların kısıtlı bir zamanda gözlemlenmiş olmasından dolayı kaynaklandığı düşünülmüştür. Narea, Toppelberg, Irarrázaval ve Xu (2020) tarafından yapılan araştırmada genel olarak, doğumdan 6 ile 12 aya kadar anne dışında başka biri ile büyüyen çocuklar, aynı dönemde anne ile büyüyen çocuklara göre bilişsel, dil ve motor gelişim alanlarında daha düşük bir gelişme göstermiştir.

Çocukların fonolojik yeterlilikleri ile ilgili literatür incelendiğinde (**Özcan** & Özcan, 2014; Topbaş, 2006) ise çocukların erken yaşlarda "R, Z, Ç, Ş, G ve K" seslerini çıkarmakta zorlandıkları tespit edilmiştir. Çalışma grubundaki çocuklarda ise bu sesleri çıkarmakta en çok büyük ebeveyn ile büyüyen çocukların zorlandığı gözlemlenmiştir. Semantik yeterlilik olarak bakıldığında, ebeveyn ve ücretli bakıcı ile büyüyen çocukların büyük ebeveynleri ile büyüyen çocuklara göre kavramın farkında olma, eylemi açıklama ve betimleme, sembolik düşünme, ilgili kelimelerin aynı kavram içerisinde kullanma ve semantik yetkinliklerinin daha gelişmiş olduğu gözlemlenmiştir. Narea, ve arkadaşları (2020) tarafından yapılan araştırmada, ebeveynleri ile büyüyen çocukların kelime dağarcığı büyük ebeveyni ile büyüyen çocukların kelime dağarcığına göre daha gelişmiş bulunmuştur. NICHD Early Child Care Research Network'e göre (2001) bakım veren kişilerin kelime dağarcığı ve ev ortamının kalitesi, erken yaşlarda bilişsel ve dil gelişiminin önemli yordayıcılarıdır.

Sentaks açısından çocukların dil gelişimi incelendiğinde, sözcük dizimi, devrik cümle kullanımı ve zamir kullanımında araştırmaya katılan tüm çocukların bu alanda gelişmiş olduğu gözlemlenmiştir. Ancak büyük ebeveyn ile büyüyen çocukların bağlaç, pasif cümle ve koşul cümlesi kullanımı gözlemlenmemiştir. Geoffroy ve arkadaşları (2007), düşük sosyoekonomik statüye sahip ailelerden gelen çocuklar için anne dışında birinin bakımı çocuklar için koruyucu bir faktör olduğunu öne sürmektedir. Hansen and Hawkes (2009) yaptıkları araştırmada büyük ebeveynleri ile büyüyen çocukların okula hazır olma açısından merkez temelli bakımdaki çocuklara göre daha zayıf olduklarını bulmuşlardır. Ayrıca, büyük ebeveyn bakımının daha fazla davranış problemiyle sonuçlandığını da göstermişlerdir. Jaffee, Van Hulle ve Rodgers (2011) tarafından yapılan araştırmada ilk üç yıl içinde anne dışında başka biri tarafından bakımın başlama zamanlamasının çocukların gelişimi üzerinde ne olumlu ne de olumsuz etkileri olduğu ve ailelerin özelliklerinin daha etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Pragmatik yeterlilik açısından çocuklar ilgili kelimeleri aynı kavram içerisinde kullanarak bağlama uygun konuşmaktadırlar. Ancak araştırmada genel olarak ulaşılan sonuçların dışında Ç7 ebeveyni ile büyümesine rağmen diğer çocuklara göre dil gelişimi olarak daha geriden takip ettiği görülmüştür. Bunun nedeni olarak da Ç7'nin annesinin ana dilinin Türkçe olmamasından ve Ç7'nin çift dilli olmasından kaynaklandığı düşünülmüştür. Örneğin, Ç7'nin silgiye "eraser" dediği gözlemlenmiştir. Ayrıca, Ç7 de ilgili kelimelerin aynı kavram içerisinde kullanmadığını ve semantik yetkinlik açısından diğer çocuklara göre daha zayıf olduğu gözlemlenmiştir. Ek olarak Türkçede kendini ifade edemediği konularda jest ve mimiklerini kullanarak ifade etmeye çalıştığı gözlemlenmiştir, bu da pragmatik açıdan gelişmiş olduğunu göstermektedir. Ertaş (2012) çalışmasında, çocuğa ulaşması gereken uyarıcıların eksik kalması durumunu gecikmiş konuşmaya sebep olabilecek nedenlerden biri olduğunu belirtmiştir. Gollan, Montoya, Cera ve Sandoval (2008) tarafından yapılan araştırmaya göre iki dilli çocuklar, kelime testlerinde en az bir dilinde genellikle tek dilli akranlarına göre normun altında veya aynı puanı alırlar. Ayrıca, iki dilliler, tek dillilere göre belirli sözcüklere daha az maruz kalma ve daha çok maruz kaldıkları sözcükleri kullanma eğilimindedir. Bialystok (1988) ve Cummins (1978) klasik nominal gerçekçilik görevinin varyasyonlarındaki performansı ölçerken çocuğa iki nesnenin isimlerinin değiş tokuşu yapıp yapamayacağı sorulur. Örneğin, "Aya güneş diyebilir misin?" ve eğer öyleyse, isim değişikliğinden sonra ne gibi sonuçlar olacağı sorulur. Örneğin, "Gece gökyüzünde ne olur? " ve " Gökyüzü nasıl görünürdü? gibi sorular sorulur. Bu görevlerde, iki dilli çocuklar tek dilli çocuklardan daha üstün performans göstermektedir, bu da iki dilli çocuklarda daha fazla

dil esnekliği ve kelimelerin ve anlamlarının daha erken ayrıldığını göstermektedir. Bu esneklik, iki dilli çocukların bir nesnenin iki farklı dilde iki ada sahip olabileceğini erken yaşta kavradığını göstermektedir. Bialystok'e (2001) göre iki dilli çocukların dilin temel bileşenlerinde bazı becerilerde avantajlı olduğu saptanırken fonolojik farkındalık gibi bazı becerilerde performanslarının daha düşük olduğu bulunmuştur.

Özetle, elde edilen sonuçlara göre ebeveynleri ve ücretli bakıcı ile büyüyen çocukların temel dil bileşenlerindeki yeterliliklerinin büyük ebeveynleri ile büyüyenlere göre daha gelişmiş olduğu saptanmıştır. Demirkan Baytar (2014) araştırmasında ücretli bakıcının ifade edici dile etkisi dil gelişimi sorunlarında etkili olduğunu ve bakıcının kim olduğu (ebeveyn, büyük ebeveyn ve ücretli bakıcı) eğitim durumu, gelir seviyesinin ifade edici dil seviyesine etkisi olduğu belirtmiştir. Araştırma sonuçları doğrultusunda;

- Çocukların dil gelişimleri üzerinde etkili olan diğer çevresel faktörlerin araştırılması,
- Çocukların dil gelişimlerine etki eden ebeveyn özelliklerinin incelenmesi,
- Çocuklara bakım veren kişilerin, çocuklarda dil ve konuşma gelişimi hakkında desteklenmesi önerilmektedir.

Kaynakça

Adams, C. (2005). Social communication intervention for school age children: Rationale and description. *Seminars in Speech and Language, 26*(3), 181–188.

Berk, L. E., (2012). *Child development* (9th Ed.). Boston. MA: Pearson.

Bialystok, E. (1988). Levels of bilingualism and levels of linguistic awareness. *Developmental Psychology, 24*(4), 560-567.

Bialystok, E. (2001). *Bilingualism in development: Language, literacy, and cognition*. United Kingdom: Cambridge University Press.

Bloom, L., & Lahey, M. (1978). *Language development and language disorders*. New York: John Wiley and Sons.

Bredekamp, S. (2014). *Effective practices in early childhood education: Building foundation*. Upper Saddle River, NJ: Pearson.

Burchinal, M. R., & Clarke-Stewart, K. A. (2007). Maternal employment and child cognitive outcomes: The importance of analytic approach. *Developmental Psychology, 43*(5), 1140–1155.

Burchinal, M. R., Peisner-Feinberg, E., Pianta, R., & Howes, C. (2002). Development of academic skills from preschool through second grade: Family and classroom predictors of developmental trajectories. *Journal of School Psychology, 40*(5), 415-436.

Campbell, F. A., Pungello, E. P., Miller-Johnson, S., Burchinal, M., & Ramey, C. T. (2001). The development of cognitive and academic abilities: Growth curves from an early childhood educational experiment. *Developmental Psychology, 37*(2), 231-242.

Constantine, J. L. (2004). *Relationships among early lexical and literacy skills and language literacy environments at home and school*. Unpublished PhD thesis, University of South Florida Department of Childhood Education, USA.

Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (3rd Ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Cummins, J. (1978). Bilingualism and the development of metalinguistic awareness. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 9*(2), 131-149.

Demirkan Baytar, B. (2014). *Dil gelişimi sorunlarının ortaya çıkışında bakıcının rolü*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Erta**ş**, **İ**. (2012). *Gecikmiş Konuşmanın Nedenleri Ve Tedavi Süreci.* 10.10.2020 tarihinde, http://www.gcn.org.tr/uploads/pdf/GeCeNe-Sayi4.pdf adresinden alınmıştır.

Geoffroy, M. C., Côté, S. M., Borge, A. I., Larouche, F., Séguin, J. R., & Rutter, M. (2007). Association between nonmaternal care in the first year of life and children's receptive language skills prior to school entry: The moderating role of socioeconomic status. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 48*(5), 490-497.

Gleason, J. B., & Ratner, R. B. (2017). *The development of language* (9th ed.). U.S.A: Boston: Pearson.

Gollan, T. H., Montoya, R. I., Cera, C., & Sandoval, T. C. (2008). More use almost always means a smaller frequency effect: Aging, bilingualism, and the weaker links hypothesis. *Journal of Memory and Language, 58*(3), 787–814.

Hansen, C., & Hawkes, D. (2009). Early childcare and child development. *Journal of Social Policy, 38*(2), 211–239.

Jaffee, S. R., Van Hulle, C., & Rodgers, J. L. (2011). Effects of nonmaternal care in the first 3 years on children's academic skills and behavioral functioning in childhood and early adolescence: A sibling comparison study. *Child development, 82*(4), 1076–1091.

Loeb, S., Fuller, B., Kagan, S. L., & Carrol, B. (2004). Child care in poor communities: early learning effects of type, quality, and stability. *Child development, 75*(1), 47–65.

McDevitt, T. M., & Ormrod, J. E. (2010). *Child development and education*. Pearson Education.

Murray, A. D. (1975). Maternal employment reconsidered: Effects on infants. *American Journal of Orthopsychiatry, 45*(5), 773-790.

Narea, M., Toppelberg, C. O., Irarrázaval, M., & Xu, J. (2020). Maternal and non-maternal care in infancy and later child cognitive, language and motor development in Chile: Does type of care matter?. *Early Childhood Research Quarterly, 51*(2), 204-214.

National Scientific Council on the Developing Child. (2004). *Children's emotional development is built into the architecture of their brains: Working paper no:2. 10.10.2020 tarihinde,* www.developingchild.harvard.edu. adresinden alınmıştır.

NICHD Early Child Care Research Network. (2000). Characteristics and quality of child care for toddlers and preschoolers. *Applied Developmental Science, 4*(3), 116-135.

NICHD Early Child Care Research Network. (2001). Nonmaternal care and family factors in early development: An overview of the NICHD study of early child care. *Applied Developmental Psychology, 22*(5), 457–492.

Özcan, A. O., & Özcan, A. F. (2014). Türk çocuklarının ses gelişim özellikleri ve ilk okuma yazma öğrenme. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 1*(2), 67-86.

Paul, D. R. (2013) Pragmatics. In F. R. Volkmar (Ed.), *Encyclopedia of Autism Spectrum Disorders* (pp. 2331-2333*)*. New York, NY: Springer.

Sylva, K., Stein, A., Leach, P., Barnes, J., Malmberg, L. E., & FCCC-team. (2011). Effects of early child-care on cognition, language, and task-related behaviours at 18 months: An English study. *British Journal of Developmental Psychology, 29*(1), 18-45.

Tamis-Lemonda, C. S., Bornstein, M. H., Kahana-Kalman, R., Baumwell, L., & Cyphers, L. (1998). Predicting variation in the timing of language milestones in the second year: An events history approach. *Journal of Child Language, 25*(3), 675–700.

Topbaş, S. (2006). Türkçe sesletim-sesbilgisi testi: Geçerlilik-güvenirlik ve standardizasyon çalışması, *Türk Psikoloji Dergisi, 21*(58), 39-56.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.